

AKTUALIS KÉRDÉSEK.

KEPE VÁLTÁS ÉS ALAPJAI.

Elvileg éppen nem tartom helyesnek a kepe váltság teljes végrehajtását; igazságosnak azt tartom, hogy a ki valamely társulatnak tagja, s annak előnyeit élvezi, osztozzék annak terheiben is, alkalmazva, ha hiveink ekklezsiáinknak tagjai, azok előnyeit élvezik, hordozzák azokat a terheket, melyek fennállásokat biztosítják, sőt szükségesnek is tartom a terhekben való osztozást, mint a mely a jogosultság és együvé tartozás érzetét szüli és fejleszti. Valamely ügy iránt a ragaszkodás és érdekelttség, a buzgalom abban a mértékben gyarapszik bennünk, a mily mértékben hozzuk meg áldozatunkat annak az ügynek.

Sőt hajlandó vagyok elismerni angol és amerikai afainak azt az állítását, hogy tőkék gyűjtése testületekre veszélyes, mert az utóbbi nemzedékeket tétlenségre utalja; tegye meg mindenik kor lelkiismeretesen a maga kötelességét, s az ügy mindig fenn fog állani, virágzik.

Unitárius vallásközönségünk egyeteme ez elvet magáénak is vallotta, s a szerint cselekedett.

Ez elv mentette meg vallásközönségünket az 1718-ban érte nagy csapás után, midőn elvett iskoláink helyett egy pár nemzedék ujakat épített fel és szervezett, midőn vagyonunk elvétele után fennállhatásunk s önkormányzati jogunk biztosíthatásának az eszközeit megteremtette.

Iskoláink fenttarthatása 1855-ben kérdésessé vált, valamint önkormányzati jogunk gyakorolhatása; áldozatainkkal az időkhöz képest biztosítottuk mindkettőt. Vajha az utóbbi nemzedék tovább fejleszteni s a maga részéről is tenni meg kötelességét!

Belső emberi állomásaink emelése, előregedett belső embereinknek, valamint az elhalandók özvegyei és árvái segedelmezése, a szokásos harmad kepevel való nyugdíjazás megszüntetése égető kér-

déssé vált. Rövid tíz év alatt megteremtettük a belső emberek nyugdíj intézetét.

Tanáraink öregségükre, haláluk esetére özvegyeik és árváik nélkülözésre voltak utalva. Megteremtettük a tanári nyugdíj alapot.

Ezekkel párhuzamosan megteremtettük a nem kevésbé áldásos hatású D á v i d F e r e n c z alapot.

Valójában a nemzedék, mely ez előtt 30 évvel kezdett munkálkodni, a melylyel éltem és munkálkodtam, dicsekvés nélkül szólva, becsülettel megtette a magáét, s csak azt óhajtom, hogy a jelen és jövő nemzedék oly készséggel és oly odaadással gyámolítsa és fejlessze ez intézményeket, a milyennel teremtettük.

A jelen és jövő nemzedéknek is meg vannak égető kérdései. Örökölte korábbi kezdeményeink és intézményeink tovább fejlesztését; örökölte vallási elveink, egyházi és iskolai életünk közlönyének, a K e r. M a g y e t ő folyóiratunk fentartásának és emelésének kötelességét.

A hanyatlásnak indult vallásosság és erkölcsi élet s a tevékeny vallásos hit fejlesztésére célzó D á v i d F e r e n c z égyetet szívemből üdvözlöm, óhajtom, hogy minél előbb és minél áldásosabban kezdje meg munkálkodását.

Ezek közös céljaink, közös teendőink.

Egyes ekklezsiáinknak saját, de általánossá vált, napi fontos kérdése a k e p e m e g v á l t á s.

Az elv szerint, melyet előre bocsátottam, magam részéről nem tartom ezt égető kérdésnek, sőt nem is óhajtom, hogy a kepe váltás oly módon történjék, hogy ez által az egyes tagok az ekklezsia iránt való minden kötelezettség alól felmentessenek. Azonban a kérdés már előttünk áll: több ekklezsiánkban tényleg megtörtént. Toroczkói ekklezsiánk áldozatán kívül a tized kárpótlásból hajtotta végre; de nagyon csekély mértékben; kövendi ekklezsiánk önerején, de nem kellően; bölöni ekklezsiánk nagy vagyonából kellő módon; bágyoni ekklezsiánk önerején közel áll a megváltáshoz. A törekvés és óhajlás általánossá vált. A kérdés megoldását sürgetik belső ember fia a célból, hogy illetményeiket megkapják; a hivek, hogy a kepe től, mint tehertől, szabaduljanak. Mindkét törekvést iudokoltanak kell találnunk, ha meggondoljuk, hogy igen sok ekklezsiánkban a belső emberek illetményei annyira hiányosan folynak be, hogy — fájdalom — néhol polgári hatósághoz kell folyamodni azok felhajtásáért; ha meggondoljuk azt, hogy a nép természetes szaporodásával a különben is csekély székely birtokok megoszolván, a kepe t

fizetni kötelesek vagyona egyre kisebb lesz; ha meggondoljuk, hogy költséges állami életünk naponta újabb polgári terheket ró az egyesekre, s hogy maga a családi és társadalmi élet naponta költségsébbé válik, természetesnek találjuk, hogy a tehertől mindenki szabadulni kíván.

A kepeváltság kérdése előttünk áll; el kell vele számolnunk. Miként?

A felelet erre egyszerű és könnyű: teremtsünk alapot. Hogy minő legyen ez az alap, talán még idő előtti vitatni. Igen természetes, miszerint legbiztosabb alap volna a fekvő birtok; de ez, mondhatni lehetetlen; ekklézsiánk nagyobb része oly vidékeinken fekszik hazánknak, hol a föld nagyon becses s a hol tehát kellő mennyiségű földbirtokot vagy éppen nem, vagy csak tulságosan nagy áron lehetne szerezni.

Másik könnyebb és természetesebb alap a tőkepénz, s mert ekklézsiáinknak jókora pénzvagyonuk, tőkepénzük van, ezt oly magának tekintem, mely hivatva van, hogy mint tényező, tekintetbe vételessék.

Azonban, míg az ekklézsiák pénzvagyona úgy lesz elhelyezve, mint most, s úgy kezeltetik, mint jelenleg, nem csak nem óhajtom, hogy a kepe megváltást arra fektessék, sőt igazságtalannak és veszélyesnek tartom.

A tőkék jelenleg az ekklézsiák egyes tagjainál vannak elhelyezve költsönül; mint korábban, úgy most is, a költsönöket a szegényebb tagok vették és veszik fel; a jobb módúak csak beruházásokra vesznek költsönt, s attól menekülni sietnek. S mert ekklézsiáink pénzeiből a tagok könnyűszerrel kaphattak és kapnak költsönöket, sok indokolatlan költsön vétetett fel, most már nemzedékeket terhelnek apáik által indokolatlanul felvett s el is költött adósságok, ha tehát ily módon alakult és növelendő pénzvagyonra alapították a kepeváltság, a kepe az ekklézsiák szegényebb tagjai — az adósok — fizetnék, míg a vagyonosabbak a kepefizetés alól fel lennének mentve, ez a gyölködésnek, vizálgodásnak magva lenne.

És mivel az ekklézsiák számadásai vizsgálásából arra a meggyőződésre jutottam, hogy az ekklézsiák már jelenleg meglévő tőkepénzei már is nagyon terhelik az egyes hiveket, s mert a terhes viszonyok között még nem lehetett egészen elfojtani azt a korábbi időkben elharapódzott rossz kezelést, hogy a bé nem fizetett kamatok új költsönök gyanánt az adósoknál hagyatnak, s ez okon a ka-

matjövödelmek és bevételek ugyszólva csak papiron vannak, indokolt az az elvem, hogy a kepeváltságot nem a jelenleg álló és később te-rementdö, s a mostani rendszer szerint kezelendö tökepezenekre kell fektetni.

Azonban, mint mondám, ekklezsiainknak tekintelyes tökéjük van; ezek kamataiból és más javaikból nem csak folyó kiadásait fedezhetik, hanem több évi öszszevetéseim szerint együttesen 10,000 forintnál többet gazdálkodnak meg évenként átlag, az az ennyivel gyarapítják tökéiket. A mostani pénzvagyon tehát jelentékeny tényező a kepeváltás kérdésében; de csak ugy lehet sikert és áldást várni tőle, ha az ekklezsiák tökéi az E. K. Tanács erre vonatkozö szabályrendelete értelmében kezeltetnek.

E szabályrendeletnek hármaz czélzata van: első az adósságul kiadott tökéek biztos elhelyezése; a mi tagadhatlanul nehezecke és költséggel is jár, de a penzek jogi biztonsága megköveteli. Részem-ről azonban ez intézkedés némi enyhítését örömet elnézném. Másodszor a jövedelmek biztosítására czéloz az által, hogy a kamatoknak uj adósság képpen az adósoknál való hagyását megtiltja, s a kamatoknak tényleges, pontos befizetését rendeli. Harmadik czélja a szabályrendeletnek az adósokon való könnyítés egyfelöl az által, hogy a kamat maximumát 8%-ban állítja meg; s védi az ekklezsiák tagjait uj költsönökkel való megterheltetésről az által, hogy a folyó kiadások fedezése után megmaradó, meggazdálkodott kamatnak és más jövedelmeknek költsönképpen való kiadása helyett azoknak takarékpénztárakban való kezelését rendeli el; mint a mely egyedüli, habár lassu, de biztos utja és módja a tökeszerzésnek.

Öt körben az 1885. évet illetöleg tartott esperesi vizsgálatok-ról szerkesztett jegyzökönyv megvizsgálása és tanulmányozása köz-ben fájdalommal arról gyözödtem meg, hogy köri hatóságunk E. K. Tanácsunknak jelzettem hármaz irányu intentioját nem értik, nem érzik kellően, nem hajtják ugy végre, miként kellene, a kamatok nem szedetnek bé pontosan, a feleslegek nem tétetnek takarékpénz-tárakba, a mi pedig a pénzüntézeti ügyek fejlettsége, s a postai takarékpénztárak életbeléptével nagyon könnyü.

Ha az a 10—12 ezer forint, melyet számításaim s a számadá-sok papiron levö adatai szerint öszszes ekklezsiánk évenként meg-gazdálkodnak, takarékpénztárilag kezeltetik. Csak 25 év alatt minö szép kepeváltsági tökét állit elé.

Ezért állítám, hogy az ekklezsiák mostani tökéi jelentékeny, biztos tényező.

Másik jelentékeny tényező a kepeváltsági tőke megteremtésére a költsön gabona magtárak. Ily gabona magtárak már korábban voltak ekkleziáinknak; de czéltalanul, ha nem is czél ellenesen kezelték a pénzvagyron módjára. A gabonák állandó költsönül adattak ki, s a kivevőknél hagyattak, mondhatni apáról fiura; s mert a kamatok, hasonlóan tőkésítve, az adósoknál hagyattak, lehetnek esetek, sőt vannak is, midőn az egyes hivek apjuk vagy nagyapjuk által költsön vett egy véka gabonáért 10—15 vékával adósai valamely ekkleziáinak. Így a kimutatások és számadások szerint gyarapszik ugyan az ekkleziáinknak e vagyona is, de ha őszinték akarunk lenni, meg kell vallanunk, hogy nagyobbára csak papiroson.

E. K. Tanácsunk, midőn a költsön gabona magtárak alapítását ajánlotta, a vállalat üdvös voltának tudatában tette; s midőn egyidejűleg a magtárak kezelésére vonatkozó szabályzatot kiadta, az ügy természetéhez képest intézkedett.

Intézkedésének célja volt egyfelől segíteni azokat a hiveket, a kik tavasszal és nyáron gabonában megfogyatkoznak, segíteni az ilyeneket az által, hogy ne legyenek kénytelenek drága piaczi gabonát vásárolni pénzen, hanem az ekkleziák magtáraiból jó minőségű gabonát kapjanak költsön, melyet ősszel takarodás után természetben 20% kamatával fizessenek vissza. A gabona magtárak jótékony hatásával ezzel az egyes hivekre szándékozott kiterjeszteni; az ekkleziái vagyont pedig a kamatokkal gyarapítani.

E kettős célnak elérésére intézkedett egyfelől a gabona magtári tőke consolidatiójára, midőn megrendelte, hogy a kiadott magtári tőkék ha nem is egyszerre, de a lehető rövid idő alatt in natura beszedessenek; másfelől megrendelte, hogy magtáron csak anynyi gabona tartassék készletben, a mennyit tavasszal és nyáron a hivek tényleg kivesznek, a ki nem vett gabona eladassék és ára takarékpénztárba tétessék. A tavasszal és nyáron kiadott gabona költsön és kamata ősszel in natura pontosan bévétessék.

Hogy ez intézkedés minő jelentékeny hatással lehet az ekkleziák pénzvagyománának gyarapítására, vagyha a kepeváltsági alap teremtésére fordítjuk, ennek elállítására vegyük alkalmazásba a tényállást.

Ez intézmény üdvös voltának feltüntetésére vegyük tehát a tényállást. Az 1884. év végével őszes ekkleziáink magtáraiban 21804 véka gabona volt; magtári pénz czimen 3524 forint; ha ezen gabona összeg, s átlag véve ekkleziáink szükségzeit, ennyinél még többnek is kellene lenni, E. K. Tanácsunk jelzettem intézkedése sze-

rint pontosan kezeltetik, évenként 4400 véka gabonát hajt bé kamatul, ez, ha ezen 4400 véka áru ugyanannyi forintban évenként takarékpénztárba tétetik, s ez, valamint a meglevő és begyülemelő magtári pénzek is takarékpénztárban kamat halmozással kezeltetnek, rövid 25 év alatt nagy tőkét állít elé, sőt a költsön gabona magtár így kezelve, állandóan élő alapja lehet a kepeváltságnak; lám, laborfalvi ekklezsiánk már is, csak magtárával, megváltotta a kepe felét.

Éppen azért látom sajnálattal, hogy köri hatóságaink és ekklezsiánk ez ügyet nem karolták fel kellő hittel és bizalommal. Négy körben összesen csak almási meg h-szentpáli ekklezsiánk fogták fel ez intézkedés célját, s járnak el annak értelmében; egyebütt a viszonyok az eddigiek. Keresztur körben például 11 ekklezsiánknak van magtára, s ezenkívül egy párnak magtári pénze.

Ha tehát óhajtjuk a célát, munkáljunk annak elérhetésére, használjuk fel eszközeit.

A kepeváltsági alap megteremtése lehetséges, két dolog szükséges: tartsuk meg és teljesítsük pontosan az E. K. Tanácsnak a magtárak kezelésére vonatkozó intézkedését, teljesítsék ekklezsiánk azt, hogy meglevő tőkepénzünk kamatait és más megtakarításaikat takarékpénztárilag kezeljék, s ez eljárás kedvező sikerének bekövetkeztéig legyenek türelemmel.

KOVÁCSI ANTAL.

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERNEK A KÖZOKTATÁS 1883/4-İK ÉVI ÁLLAPOTÁRÓL SZÓLÓ JELENTÉSE.

(Folyt.)

A ministeri jelentés második, nem érdektelenebb része az, mely a középiskolákkal, egyetemekkel, szakiskolákkal, továbbá közmivelődési és humánus intézetekkel foglalkozik.

II.

Tán a középiskolai oktatás az, melynek állapota kedvező irányban legtöbb haladást mutat.

A tulajdonképeni adatokhoz egy előleges tájékoztató is van csatolva, melyben a középiskolai oktatásügy vezérelvei nyerne ki-fejejezt. Ebből s az egész jelentésből látható, hogy ez évben főképen két momentum különböztetendő meg. Először a classicus és reáloktatásnak rendes különbözete, (mi nem ujság, mert minden évben számos helyen vita tárgya;) másodsor az 1883. évi XXX. t.-c. következményei, az e törvény-alkotta új aera második esztendejében.

Az elsőre irányzott nevezetesebb szándékok egyike — mint a jelentés mondja, — hogy több gyöngébb s nagyon is helyi érdekű gymnásium reál- (illetőleg polgári) iskolává alakíttassék át. „Szándék“, mondjuk; mert valószínűsítését (az elsőnek) ez évben nem láttuk ugyan, de szívesen elismerjük ezen adandó alkalommal gyümölcsözhető törekvés jóságát. Hogy a helyi érdekű gymnásiumok alakíttatnak reálokká, nem csudálkozunk; de hogy a pénzalap hiánya miatt történjék ez: azon igen is csudálkozunk. Mert a későbbi költségvetést tárgyazó fejezetben a leghatározottabban kiviláglik az, hogy a reáliskolák egyen-egyen többbe kerülnek, mint a gymnásiumok. Inkább azon motivumból látszanak kiindulni, hogy gymnásiumok előállítására egyáltalán kevesebbet akarnak költeni, mint a reálókéra: midőn a csonka gymnásiumon változtatni akarnak.

Ugyane viszonyhoz, melyben a classicus és reáloktatás állanak, egy más, eddig nem igen méltatott, pedig véleményünk szerint nem kevésbé fontos adatot akarunk csatolni. Ez az, hogy a statistika azt mutatja évről évre, miszerint a reáliskolában jóval kevesebb contingens jut el a tulajdonképeni célhoz: a legutolsó osztályhoz.

Az említettük második tényező a XXX. törvénycikk. Ez a felekezetek iskola-autonomiáját valamivel kisebbé tette, de viszont